

ANALÝZA VPLYVU STÁŽÍ SLOVAK ZION SYNOD „SUMMER TRAINEE PROGRAM & CONTINUING EDUCATION STUDIES“ NA EVANGELICKÚ CIRKEV A.V. NA SLOVENSKU V ROKOCH 1989 – 2014¹

Mgr. Milan Jurík, PhD.

Abstract: Analysis of the Impact of the Slovak Zion Synod "Summer Trainee Program & Continuing Education Studies" Internships at the Evangelical Church of the Augsburg Confession in Slovakia from 1989 – 2014

The study describes the development of aid and cooperation of the Slovak Zion Synod and the Evangelical Church of the Augsburg Confession in Slovakia after 1989, focusing on theological education and the internship program "Summer Trainee Program & Continuing Education Studies." It analyzes the benefits to individual participants and potential benefits to the church.

Key words: Slovak Zion, Synod, Evangelical Church of the Augsburg Confession in Slovakia, Internships, "Summer Trainee Program & Continuing Education Studies"

1. Východisková situácia

Evanjelici na Slovensku si už od počiatku uvedomovali dôležitosť teologickej prípravy a vzdelávania farárov, učiteľov a pracovníkov v Evanjelickej cirkvi. Okrem štúdia na nemeckých univerzitách, kde sa slovenskí študenti oboznamovali s myšlienkami reformácie evanjelici pocítovali potrebu dať budúcim kňazom dobrý základ aj v domácom prostredí prostredníctvom teologických kurzov, lýceí, akadémií, či vlastnej bohosloveckej fakulty s predpokladom, že popri domácom štúdiu si budú svoje vedomosti dopĺňať na iných, predovšetkým nemeckých univerzitách a akadémiách. Tradíciu domáceho teologického vzdelávania, s dôrazom na kontinuálne dopĺňanie skúseností zo zahraničia môžeme označiť za typickú a dôležitú črtu slovenskej prípravy duchovných Evanjelickej cirkvi a.v. na Slovensku.²

V živote slovenskej evanjelickej cirkvi boli viaceré obdobia, počas ktorých rôzne objektívne príčiny bránili plnému rozvoju vzdelávania farárov doma i v zahraničí. Boli nimi predovšetkým obdobie prenasledovania za protireformácie (17. - 18. storočie), obdobie národnostného útlaku (19. storočie), či obdobie socialistického zriadenia (20. storočie).

¹ Článok vznikol ako súčasť zahraničného grantu ISH č. Z-12-112/0001-00 s názvom: Vplyv zahraničných stáží a študijných pobytov študentov EBF UK v USA od roku 1990 na ECAV na Slovensku.

² Túto črtu si všíma Jozef Benka vo svojej práci – Profil farára v Ev. cirkvi a.v. na Slovensku, v ktorej hodnotí formovanie a vplyvy, ktoré v minulosti a dnes vplyvajú na formovanie profilu slovenského evanjelického farára, hovoriac: „Je však veľmi cenné a pre vyprofilovanie sa nášho farára rozhodujúce, že mohol študovať doma a potom prijímať impulzy z celosvetového myšlienkového prúdenia v zahraničí.“ In BENKA, Jozef. 1998. *Profil farára v Ev. cirkvi a.v. na Slovensku*. Dizertačná práca. Bratislava: EBF UK, 1998, s. 46

Do života evanjelickej cirkvi a jej prípravy duchovných v 20. storočí výrazne zasiahlo obdobie komunizmu (1948 - 1989). To sa v oblasti evanjelického teologického vzdelávania prejavilo najskôr vyňatím Slovenskej evanjelickej teologickej fakulty spod pôsobnosti Povereníctva pre školstvo, umenie a vedu a jej zaradením pod pôsobnosť Slovenského úradu pre veci cirkevné.³ Tým získal komunistický režim nad teologickou fakultou plnú moc, ktorá sa zakrátko prejavila v jej reorganizácii. Súčasťou tejto „reorganizácie“ bolo prehodnotenie dovedajšieho a následné ustanovenie nového pedagogického zboru fakulty,⁴ jej presťahovanie do 30 kilometrov vzdialenej Modry⁵, či postupné oklieštenie pôsobenia fakulty formulované tzv. zásadou cirkevnosti, podľa ktorej hlavnou úlohou teologickej fakulty má byť „vychovávať svojich absolventov zásadne a jedine pre službu v cirkvi, bez dosahu ich činnosti na veci verejné“.⁶ Do revidovaných učebných osnov bolo v systéme tzv. spoločenských náuk zaradené štúdium hlavných téz marxizmu – leninizmu. Pedagógovia, ktorí vyučovali spoločenské náuky nezabúdali postupne ubúdajúcemu počtu študentov teológie neustále pripomínať, že „ich úlohou je dôstojne duchovne zaopatriť postupne klesajúci počet veriacich v spoločnosti.“ Z kurikula teologického vzdelávania boli vyškrtnuté všetky kurzy smerujúce k získaniu poznatkov a zručností v práci s deťmi a mládežou. Absentoval tiež dôraz na sociálnu angažovanosť kresťana (diakonia), zúžené bolo i vyučovanie v oblasti pastorálky. Študenti si síce mohli dopĺňať poznatky štúdiom v zahraničí, avšak len vo veľmi obmedzenom počte a priestore (len v rámci tzv. východného bloku, predovšetkým v Nemeckej demokratickej republike).

Aj napriek prísny obmedzeniam sa pedagógovia Slovenskej evanjelickej teologickej fakulty snažili využívať všetky možnosti, aby sprostredkovali takmer dvom generáciám čo najucelenejšie a najkvalitnejšie teologické vzdelanie.⁷

Vďaka náboženskej slobode získanej späť po roku 1989, začína cirkev obnovovať svoju činnosť vo viacerých oblastiach, ktoré boli dovedy komunistickým režimom obmedzované. Nanovo sa rozvíja vyučovanie náboženskej výchovy, práca s mládežou, misijná práca, rómska misia a diakonia. Na skutočnosť, že v deväťdesiatych rokoch 20. storočia vnímali predstavitelia Evanjelickej cirkvi a.v. na Slovensku (farári i laici) potrebu oživiť cirkevné zbory evanjelizačnou a misijnou prácou poukazuje i dotazník, ktorý bol súčasťou seminára „Cirkev do tretieho tisícročia“, ktorý sa konal 5. mája 1997 vo Svätom Jure. V dotazníku bola 30 vybraným cirkevným zborom (farárom i laikom) položená otázka: „V čom sú podľa vás priority života Vášho cirkevného zboru?“⁸ Väčšina z respondentov vnímala

³ Udialo sa to prijatím zákona č. 112 o vysokých školách. Pozri: HANUS, Radoslav; PROSTREDNÍK, Ondrej; ŽITŇAN, Andrej. *Evanjelická teologická fakulta*, s. 177 – 178.

⁴ V rokoch 1950 – 1953 boli pre kritický postoj voči socialistickému zriadeniu vylúčení nielen niekoľkí študenti, ale dekréty pre výkon profesorského pôsobenia nedostali ani profesori Samuel Štefan Osuský, Ján Jamnický, Ján Ďurovič, Ján Beblavý a Július Janko.

⁵ Zámenkou pre presťahovanie fakulty boli nevyhovujúce priestory, hlavnou príčinou bola snaha štátu odsunúť vysokoškolskú teologickú inštitúciu mimo hlavného mesta.

⁶ HANUS, Radoslav; PROSTREDNÍK, Ondrej; ŽITŇAN, Andrej. *Evanjelická teologická fakulta*, s. 177 – 178.

⁷ HANUS, Radoslav; PROSTREDNÍK, Ondrej; ŽITŇAN, Andrej. *Evanjelická teologická fakulta*, s. 178.

⁸ Spracované podľa: BENKA, Jozef. *Profil farára v Ev. cirkvi a.v. na Slovensku*, s. 145.

potrebu obnovy cirkvi prostredníctvom intenzívnej práce s deťmi a mládežou, misie a evanjelizácie, ale i hospodárskym zabezpečením cirkevného zboru, či prípravou a zapájaním spolupracovníkov do služby v cirkevnom zbore. Odpovede respondentov sú znázornené v nasledujúcom grafe:

Na možnosti a z nich vyplývajúce potreby, ktoré sa otvorili s náboženskou slobodou a následnou obnovou cirkvi⁹ zareagovala aj fakulta, na ktorej sa odohrali kľúčové zmeny hneď na prelome rokov 1989 - 1990. Vypracovaním nového štatútu fakulty bola Katedra spoločenských náuk zrušená. Fakulta bola zaradená do zväzku trinástich fakúlt Univerzity Komenského.¹⁰ Popri päťročnom študijnom programe „evanjelická teológia“ otvorila krátko po roku 1990 aj štvorročný študijný program zameraný na prípravu učiteľov evanjelického náboženstva. Popri študentoch z krajín bývalej Juhoslávie (najmä Srbska a Slovinska) začali na fakulte študovať i študenti z ďalších okolitých krajín so slovenskou menšinou (Sliezsko, Rumunsko, Maďarsko, Rusko). Porevolučné obdobie bolo charakteristické zvýšeným záujmom o štúdium teológie, ktoré dosiahlo vrchol v roku 1998, kedy na fakulte študovalo 233 študentov. V súčasnosti sa počet študentov pohybuje okolo 130 s mierne

⁹ Vnímanie potreby duchovnej obnovy Evanjelickej cirkvi a.v. na Slovensku dobre ilustruje dielo *Horizonty obnovy cirkvi* z pera vtedajšieho generálneho biskupa Evanjelickej cirkvi a.v. na Slovensku doc. Júliusa Fila. FILO, Július. *Horizonty obnovy cirkvi*. Liptovský Mikuláš: Tranoscius, 2001, ISBN 80-7140-104-8 (zvlášť pozri s. 11 – 12)

¹⁰ Ľubomír Batka uvádza, že zaradenie EBF do zväzku UK súvisí aj s odklonom od pozitivistického nazerania na vedu. Batka vo svojej štúdií uvádza: „Akýmsi lakmusovým papierikom vedeckosti teológie je však smerovanie teológie aj smerom von - do diskurzu s inými vednými odbormi. Práve vtedy sa ukazuje, do akej miery teológ nezakotvil na pozíciách fideizmu, ale spĺňa požiadavky kladené na akademického vedca. Teológia ako veda sa teda nebojí diskusie či až hádky.“ Viac pozri: BATKA, Ľubomír. *Patrí teológii miesto na univerzite?*, s. 161.

klesajúcou tendenciou. Aj vďaka vzrastu záujmu o štúdium teológie sa podarilo v deväťdesiatych rokoch obsadiť všetky cirkevné zbory s uprázdnenými kňazskými stanicami.

Toto obdobie bolo kľúčové aj pre rozvoj spolupráce s teologickými fakultami a partnerskými evanjelickými cirkvami po celom svete (USA, Nemecko, Česká republika, Maďarsko, Srbsko, Chorvátsko). Kľúčovou, najmä v oblasti kresťanského vzdelávania a prípravy duchovných sa stala spolupráca Evanjelickej cirkvi a v rámci nej najmä Evanjelickej bohosloveckej fakulty Univerzity Komenského v Bratislave so Slovenskou Synodou Sion, ktorá je súčasťou Evanjelickej cirkvi v Amerike. (Evangelical Lutheran Church in America).

2 Prvé kroky pomoci a hľadania modelov spolupráce Slovenskej Synody Sion a Evanjelickej cirkvi a.v. na Slovensku

Slovenská Synoda Sion je v rámci Evanjelickej luteránskej cirkvi špecifická tým, že ako jediná synoda Evanjelickej luteránskej cirkvi v Amerike nie je založená na územnom, ale etnickom základe. Združuje 37 cirkevných zborov, v ktorých slúži 32 farárov približne 10 000 členom. Väčšina z nich má slovenské korene.

Slovenská Synoda Sion aj v čase socializmu vnímala Evanjelickú cirkev a.v. na Slovensku ako svoju matkocirkev, na ktorú nezabudla ani vtedy, keď sa vplyvom nepriaznivých spoločenských pomerov ocitla v ťažkých časoch. Prvé pokusy o nadviazanie kontaktov a spolupráce možno podľa Anny Kalandovej datovať už začiatkom sedemdesiatych rokov, a to najmä vďaka snahám vtedajšieho biskupa Slovenskej Synody Sion Dr. Pavla Brndjara.¹¹

Napriek mnohým prekážkam a neúspechom sa prvú návštevu delegácie Slovenskej Synody Sion v Československu podarilo zorganizovať po zmene spoločenských pomerov v novembri 1989. V máji 1990 vycestoval predseda Medzinárodného výboru synody Dr. Pavel Brndjar a Dr. Anna Kalandová na Slovensko, stretli sa s predstaviteľmi evanjelickej cirkvi, farármi oboch dištriktov a hovorili o nových možnostiach pomoci, podpory, ale i spolupráce. Vo vzájomnom dialógu, hľadaní možností pomoci a spolupráce pokračovali opäť v septembri 1990, kedy sa pod záštitou Slovenskej Synody Sion a Evanjelickej luteránskej cirkvi v Amerike uskutočnila v Bratislave Konferencia východoeurópskych biskupov, ktorá nadviazala na podobné konferencie v Rakúsku a v Poľsku. Išlo o prvú konferenciu takéhoto druhu od uskutočnenia spoločenských zmien vo východoeurópskych krajinách. Cieľom uvedených konferencií bolo nadviazanie spolupráce s cirkvami východného bloku, oboznámenie sa s ich problémami, výzvami a hľadanie možností ich prekonávania.¹²

Novozvolený generálny biskup Evanjelickej cirkvi a.v. na Slovensku Pavol Uhorskai pri svojom uvedení do úradu prijal od delegácie Slovenskej Synody Sion pozvanie na návštevu USA, ktorá sa uskutočnila v júli 1991. Generálny biskup Pavol Uhorskai sprevádzaný generálnym tajomníkom ERC v SR Petrom Krošlákom podpísal s biskupom Slovenskej Synody Sion Kennethom Zindlom dokument

¹¹ KALANDOVÁ, Anna. Naše vzťahy v minulosti – do roku 1990, s. 6.

¹² KALANDOVÁ, Anna. Naše vzťahy v slobode, s. 7 – 8.

o vzájomnej spolupráci Slovenskej Synody Sion a Evanjelickej cirkvi a.v. na Slovensku. Počas návštevy sa stretli aj s vedením ELCA v Chicagu. V rovnakom čase navštívil USA aj biskup Východného dištriktu Dr. Július Filo st.¹³

Návštevy v USA hradila pozývajúca strana. Počas viacerých návštev v USA aj na Slovensku boli Evanjelickej cirkvi a.v. na Slovensku, či fakulte odovzdané finančné dary určené na podporu ich činnosti. Dr. Anna Kalandová v januári 1993 spomína, že Slovenská Synoda Sion dosiaľ okrem viacerých finančných darov darovala slovenskej evanjelickej cirkvi už 13 súprav k prisluhovaniu sviatosti Večere Pánovej, niektoré z nich darovali novozaloženým cirkevným zborom (napr. vo Svite).¹⁴

Za potvrdenie dohodnutej a rozbehnutej spolupráce možno pokladať i návštevu biskupa Evanjelickej luteránskej cirkvi v Amerike (ELCA) Herberta Chilstroma v Československu, ktorá sa uskutočnila v novembri 1991. Okrem rozhovorov s predstaviteľmi evanjelickej cirkvi prijal delegáciu ELCA a Slovenskej Synody Sion aj prezident Československej federatívnej republiky Václav Havel a predseda Slovenskej národnej rady František Mikloško, ktorý pre nich usporiadal slávnostnú večeru.

Spolupráca Evanjelickej cirkvi a.v. na Slovensku so Slovenskou Synodou Sion mala byť vzájomná. Slovanskí evanjelici nechceli byť len jednostrannými prijímateľmi pomoci zo zahraničia. Preto zo Slovenskej Synody Sion boli na Slovensko vysielaní farári, ktorí sa potrebovali učiť a zdokonaľovať v slovenskom jazyku, čo malo napomáhať pri udržiavaní slovenskej identity ich cirkevných zborov. Štúdiu slovenčiny, návštevy slovenských cirkevných zborov a poznávanie našej cirkvi sa počas niekoľkých týždňov venovali bratia farári Kenneth Zindle, Ivon Harris, Andrej Mazák, Daniel Wiktorek a Donald Larsen.¹⁵

Špecifickej službe sa v rokoch totality venoval farár Ján Kováčik, ktorý celých 33 rokov pripravoval služby Božie pre rádio Slobodná Európa. Jeho kázne boli pre mnohých slovenských evanjelikov posilou a povzbudením.¹⁶

Z predošlých rokovaní predstaviteľov oboch cirkví vyplynula okrem ďalších priorít i dôležitosť podpory teologického vzdelávania. Preto významná časť pomoci Slovenskej Synody Sion bola v ďalších rokoch zameraná na rozvoj akademických kontaktov, výmenu pedagógov a študentov, dobudovanie knižného fondu akademickej knižnice EBF UK, ako i pomoc v dobudovaní infraštruktúry teologického vzdelávania.

Vo februári 1992 – v čase ďalšej návštevy Slovenska predsedom Medzinárodného výboru Slovenskej Synody Sion Pavlom Brndjarom navštívil dekan Evanjelickej bohosloveckej fakulty Univerzity Komenského v Bratislave Dušan Ondrejovič Teologický seminár vo Filadelfii. Počas mesačného študijného pobytu podpísal zmluvu o partnerstve Teologického seminára vo Filadelfii

¹³ KALANDOVÁ, Anna. Naše vzťahy v slobode, s. 8.

¹⁴ KALANDOVÁ, Anna. Naše vzťahy v minulosti – do roku 1990, s. 8.

¹⁵ KALANDOVÁ, Anna. Naše vzťahy v minulosti – do roku 1990, s. 6.

¹⁶ KALANDOVÁ, Anna. Naše vzťahy v minulosti – do roku 1990, s. 6.

a Evanjelickej bohosloveckej fakulty Univerzity Komenského. Prvým študentom, ktorý vycestoval na polročný študijný pobyt do Filadelfie (v roku 1990, teda ešte pred podpisom tejto zmluvy) bol Ján Hroboň, vo februári 1992 bol na štvormesačný študijný pobyt vyslaný ďalší študent – Ondrej Prostredník (fárar cirkevného zboru v Nitre a asistent na EBF UK), ktorého úlohou bolo využiť študijný pobyt vo Filadelfii na prípravu svojej dizertačnej práce.¹⁷ Tretím študentom vyslaným na semestrálne štúdium do Filadelfie na jar 1993 bol Ondrej Kolárovský.¹⁸

Medzi prvé plody spolupráce v oblasti teologického vzdelávania možno zaradiť aj návštevu zborov Slovenskej Synody Sion profesormi Slovenskej evanjelickej bohosloveckej fakulty – prof. Dr. Karolom Gábrišom a doktorom Jánom Grešom. Akademickú návštevu opätovoľ Dr. Ján Reumann z Teologického Seminára vo Filadelfii, ktorý v Bratislave prednášal.¹⁹ Slovenská Synoda Sion venovala fakulte i finančný dar na zakúpenie moderného kopírovacieho stroja, ktorý slúžil na rozmnožovanie skrípt a učebných materiálov.

Po zvolení Dr. Juana Čobrdu za biskupa Slovenskej Synody Sion v roku 1993 bol Slovenskou Synodou Sion v spolupráci s Global Mission Division Evanjelickej luteránskej cirkvi v Amerike vyslaný na Evanjelickú bohosloveckú fakultu teológ Paul R. Hinlicky, PhD. Jeho úlohou bolo na fakulte vyučovať, pomáhať pri preklade teologickej literatúry, vyhľadávaní a sprostredkovaní štipendií študentom a teológom, asistovať pri modernizácii teologického kurikula a budovať mosty k otváraní sa spolupráci fakulty so Západom.²⁰ Dr. Hinlicky úspešne pôsobil na fakulte do roku 1996, počas svojho pobytu sa na fakulte habilitoval a stal sa docentom evanjelickej teológie.²¹ Od roku 1993 na fakulte pôsobila ako lektorka anglického jazyka a o niekoľko rokov neskôr aj ako spirituálka Judith Brndjar, ktorú si študenti rýchlo obľúbili.²²

Synoda Slovenskej Synody Sion, ktorá sa konala v júni 1995 na teologickej fakulte v Gettysburgu zvolila na uvoľnené miesto predsedu Výboru pre ekumenické a medzinárodné vzťahy (Ecumenical and International Relations Committee) Slovenskej Synody Sion po Dr. Pavlovi Brndjarovi farársky manželský pár – Wilmu Kucharek a Thomasa Drobenu. Títo na prelome októbra a novembra 1996 navštívili evanjelickej cirkvi na Slovensku, v Českej republike (Sliezsku) a v Maďarsku. Okrem rozvoja iných projektov a prednášky na EBF UK sa po prvýkrát stretli i so študentmi fakulty, ktorí prejavili záujem o štúdium v USA, aby vo vzájomnom rozhovore zhodnotili

¹⁷ KALANDOVÁ, Anna. Naše vzťahy v minulosti – do roku 1990, s. 6; tiež KALANDOVÁ, Anna. 1992. Naše vzťahy v slobode, s. 8 – 9; pozri aj: PROSTREDNÍK, Ondrej. Vyplnený sen, s. 14 a KALANDOVÁ, Anna. Synodálne Zhromaždenie – Cleveland, Ohio, s. 14.

¹⁸ -: *Z činnosti Medzinárodného výboru*. In *The Zion*. ISSN 0747-363X. roč. 69, č. 3 (June/July), s. 21.

¹⁹ KALANDOVÁ, Anna. Naše vzťahy v minulosti – do roku 1990, s. 6.

²⁰ HINLICKI, Paul. *Why send a theologian to Bratislava?*, s. 4.

²¹ Správy z pôsobenia Dr. Hinlického na EBF UK boli publikované v časopise *The Zion*:

HINLICKI, Paul. 1993. *Missionary / Theologian – The Academic Year Underway*. In *The Zion*. ISSN 0747-363X. roč. 69, č. 5 (October/November), s. 7 – 8.

HINLICKI, Paul. *How's the Teaching Going?*, s. 3 – 4.

HINLICKI, Paul. *Mission Update*, s. 1 – 2.

²² Svoju skúsenosť so Slovenskom opisuje v časopise *The Zion*. BRNDJAR, Judith. 1994. *Teaching in Slovakia*. In *The Zion*. ISSN 0747-363X. roč. 70, č. 1 (February/March), s. 1 – 2.

ich schopnosti a po pozitívnom posúdení ich poslali najskôr do cirkevného zboru a následne vybraných z nich aj na štúdium v teologickom seminári.

Kým v rokoch 1990 - 1994 boli zo Slovenska do USA vysielaní študenti za účelom akademického štúdia v teologickom seminári, po roku 1994 boli študenti evanjelickej teológie vysielaní predovšetkým na letnú stáž (Internship) do cirkevných zborov Slovenskej Synody Sion. Takýto model si vyžiadali okolnosti aj potreby: kým v prvých rokoch zahraničnej pomoci a spolupráce bolo jednoduchšie nájsť a vyslať jedného – dvoch nadaných študentov ročne, neskôr – najmä po nástupe amerických učiteľov na fakultu, po niekoľkých rokoch výučby angličtiny v školách záujem o štúdium v zahraničí výrazne vzrástol. Preto bolo potrebné študentov vyberať dôkladnejšie. Cieľom nanovo koncipovaného programu „Summer Trainee Program & Continuing Education Studies“, ktorého sa mohol zúčastniť aj vyšší počet študentov v roku, ako oveľa drahšieho akademického štúdia mal byť rozvoj jazykových schopností študentov (ktoré sú predpokladom teologického štúdia), rozvoj teologických kompetencií farára, spoznanie duchovného života amerického cirkevného zboru, získanie skúseností v rôznych oblastiach misijnej, pastorálnej a diakonickej práce, skúsenosti s budovaním vzťahov v zbore a v živote miestnej komunity. Nakoľko jednou z foriem pripravovanej spolupráce slovenskej a americkej cirkvi po roku 1989 mala byť aj výmena duchovných, táto požiadavka našla odozvu v umožnení účasti na letnom praktiku aj mladým kaplánom, či farárom. Niekoľkí sa ho aj zúčastnili, najmä v prvých rokoch fungovania programu. Prvými študentmi, ktorí takto koncipovaný program absolvovali v rokoch 1994 – 1995 boli Darina Kušnírová, Magdaléna Dolná a Anna Milanová. Takto nanovo poňatý a koncipovaný program začal byť intenzívne využívaný najmä od roku 1996, v ktorom letnú stáž v cirkevných zboroch Slovenskej Synody Sion a Evanjelickej luteránskej cirkvi absolvovalo až 7 študentov Evanjelickej bohosloveckej fakulty Univerzity Komenského. Niektorí z nich po troch mesiacoch strávených v cirkevnom zbore pokračovali aj v teologickom štúdiu na niektorom z teologických seminárov. V ďalších rokoch absolvovalo stáž v priemere 5 – 8 študentov ročne.

3 „Summer Trainee Program & Continuing Education Studies“ - jeho podoba a prínos po dvadsiatich rokoch skúseností

Program letných stáží v cirkevných zboroch – „Summer Trainee Program & Continuing Education Studies“ prebiehal od roku 1996 pod záštitou Rev. Dr. Thomasa a Rev. Wilmy Kucharek, ktorí boli zodpovední za vedenie Výboru pre ekumenické a medzinárodné vzťahy (Ecumenical and International Relations Committee) Slovenskej Synody Sion.²³ Jeho zodpovednosťou bolo oslovovať cirkevné zbory, ktoré boli ochotné: prijať študenta teológie na trojmesačné praktikum, financovať jeho cestu, zdravotné poistenie, pobyt, ako aj celý pobyt organizačne zabezpečiť. Je potešiteľné, že počas dvadsiatich rokov existencie programu sa našlo viacero cirkevných zborov, ktoré takúto formu služby

²³ Rev. Wilma Kucharek bola v roku 2002 zvolená za biskupku Slovenskej Synody Sion, kde pôsobí dodnes.

robili nielen jednorazovo, ale každoročne. Vnímali a vnímajú ju spravidla ako svoju misijnú zodpovednosť. Po pozitívnom ohlase v ich okolí sa k tejto službe pridalo dokonca aj niekoľko cirkevných zborov ELCA, ktoré nie sú súčasťou Slovak Zion Synod. Podľa biskupky Slovenskej Synody Sion Wilmy Kucharek v rokoch 1990 – 2013 absolvovalo program letných stáží už 118 študentov.

Zástupcovia Medzinárodného výboru Slovenskej Synody Sion každoročne prichádzali v mesiacoch november – december na fakultu, aby viedli so študentmi - uchádzačmi o Summer Trainee program motivačný rozhovor, preverili ich motiváciu, jazykové schopnosti a plány do budúcnosti. Študenti pri tejto príležitosti dostali aj všetky potrebné informácie. Nakoľko je program zameraný na prípravu duchovných pracovníkov Evanjelickej cirkvi a.v. na Slovensku, uchádzači nastupujúci na program sa zaväzujú, že odpracujú vo svojej cirkvi minimálne 5 rokov. Nakoľko Slovenská Synoda Sion rozvíja spoluprácu popri Evanjelickej cirkvi na Slovensku aj s evanjelickými cirkvami v Sliezsku a v krajinách bývalej Juhoslávie (Srbsko, Slovinsko, Chorvátsko), program bol a je otvorený aj pre členov týchto cirkví.

Študenti boli počas letnej stáže ubytovaní spravidla v rodinách členov host'ujúceho cirkevného zboru. V jednej rodine bývali spravidla dva týždne až jeden mesiac. Preto sa s host'ujúcou rodinou mohli dobre spoznať, no zároveň počas troch mesiacov mohli získať skúsenosť so životom viacerých amerických rodín, patriacich spravidla do rôznych sociálnych skupín.

V nasledujúcej časti sa pokúsime načrtnúť a systematizovať prínos programu Slovenskej Synody Sion „Summer Trainee Program“ pre študentov teológie na základe vyjadrení osobných skúseností jeho absolventov v rokoch 1994 - 2013, ako ho títo prezentovali na Stretnutí absolventov programu „Summer Trainee Program & Continuing Education Studies“, ktoré sa uskutočnilo 5. - 6. júla 2013 na Evanjelickej bohosloveckej fakulte Univerzity Komenského v Bratislave ako grantová úloha EBF UK v spolupráci so Slavic Heritage Institute.

Nakoľko primárnym cieľom programu bolo a je umožniť jeho absolventom rozvoj v oblasti primárnych teologických kompetencií farára, naše hodnotenie uvedieme v tom zodpovedajúcej štruktúre, ako ju načrtáva vo svojom diele Jozef Benka.²⁴

3.1 Farár ako kazateľ

Primárnou úlohou nositeľa kňazského úradu našej cirkvi je kázať Božie slovo a prisluhovať sviatosti. Vyjadruje to aj naša Cirkevná ústava (čl. 41, ods. 4). Dôležitosť zvestovania Božieho slova vyjadruje aj skutočnosť, že v našej tradícii boli farári vnímaní predovšetkým ako kazatelia (naznačuje to aj označenie „Verbi Divini Minister“). Jednou z úloh každého účastníka programu bolo v host'ujúcom cirkevnom zbore kázať. Či už pravidelne, alebo aspoň niekoľko krát počas trojmesačného pobytu.

²⁴ BENKA, Jozef. Profil farára v Ev. cirkvi a.v. na Slovensku, s. 94 – 182.

Azda pre všetkých účastníkov bolo obohacujúcou skúsenosťou spoznanie kázňového štýlu domáceho kazateľa. Nakoľko americký homiletický vývoj je od nemeckého (z ktorého pochádza aj väčšina slovenských homiletických dôrazov) odlišný, americkí kazatelia kážu inak, ako kazatelia európskej proveniencie. Mnohí absolventi ocenili dôraz na zvesť Božieho slova pre deti (tzv. detská kázeň), ktorá je súčasťou služieb Božích v mnohých ciekvých zboroch. Cennou sa pre niektorých absolventov mohla stať i skúsenosť spoločnej prípravy kázne s domácim farárom, či viacerých farárov spoločne. Špecifickým americkým fenoménom sú kázne amerických „mega-churches“, či kázne telekazateľov, v ktorých možno pozorovať predovšetkým výborné rétorické zvládnutie kázne.

3.2 Farár ako liturg

Aj keď je viera vnútornou záležitosťou, prejavuje sa i navonok. Viera sa rodí a upevňuje predovšetkým v bohoslužobnom zhromaždení. Boh k nám hovorí vo svojom slove a sviatostiach, my na Jeho konanie odpovedáme modlitbami, piesňami, skutkami lásky. Postava kňaza je preto dôležitá ako postava kazateľa a liturga. Nakoľko všetci účastníci boli počas pobytu zapájaní do liturgickej časti služieb Božích, mali tak jedinečnú príležitosť identifikovať sa s postavou liturga. Pre väčšinu to bola pozitívna, pre mnohých aj nová skúsenosť. Či už v používaní iných liturgických rúch (alba a štóly, nie luterák a kamža), americkej liturgie, alebo v pestrosti liturgie, v jej alternatívosti (tradičné hlavné nedeľné služby Božie a následne popoludňajšie služby Božie vonku – v prírode, či pred kostolom). Skúsenosť „cudzoty“ liturgického života inej cirkvi (v pozitívnom slova zmysle) môže viesť k objaveniu hodnoty vlastnej liturgickej a hymnologickej tradície (vyjadrené slovami absolventa – „chýbali mi piesne z nášho spevníka ...“).

3.3 Farár ako pastorizátor

Situáciu v oblasti pastorálnej práce a diakonie v našej cirkvi zhodnotil v roku 1970 výstižne Radimír Krammer na stránkach Cirkevných listov, hovoriac: „Zabudli sme v našej cirkvi chodiť za ľuďmi a dobre činiť. Kázať sme nezabudli, liturgovať sme nezabudli – to je dobre. Ale lepšie by bolo ešte aj chodiť a dobre činiť.“²⁵ Hoci toto hodnotenie bolo vyslovené pred vyše 40 rokmi, v mnohých prípadoch sa však situácia v oblasti pastorálky mení len postupne. Indikátorom tejto skutočnosti bolo i hodnotenie takmer všetkých absolventov programu, ktorí uviedli, že pravidelnou súčasťou ich týždenného programu v hosťovskom cirkevnom zbore boli pastorálne návštevy, čo mnohí z nich u nás nezažili.²⁶ Ako správne poznamenáva dr. Benka, nemali by sme byť prehnane kritickí, nakoľko aj

²⁵ KRAMMER, Radimír. 1970. *Na druhý breh*. In Cirkevné listy, roč. 1970, č. 1, s. 21. Citované podľa: BENKA, Jozef. Profil farára v Ev. cirkvi a.v. na Slovensku, s. 127.

²⁶ Výstižne to vyjadrila jedna účastníčka programu v roku 2005 tézou – „dôraz na vzťahy: visit, visit, visit...“.

v obmedzovaných podmienkach u nás vždy existovala pastorálna pripravenosť farára, zväčša vo forme tichej každodennej služby, pohotovosti, či stretnutiach farára s ľuďmi na pošte, v obchode, na ulici...²⁷

Praktikanti počas svojho pobytu v cirkevných zboroch v USA mali možnosť zapojiť sa do pravidelnej, systematickej a organizovanej pastorálnej práce v mnohých formách: prisluhovaní sviatosti Večere Pánovej, pastorálnych návštevách v domácnostiach, nemocniciach, domovoch dôchodcov, detských domovoch, väznici, návšteve chorých, smútiacich, sprevádzaní príbuzných počas operácie blízkeho... Takáto skúsenosť sa stala pre mnohých absolventov programu trvalou inšpiráciou a príkladom pre vlastnú pastorálnu prácu v cirkevnom zbore, v ktorom teraz slúžia. Povedané slovami absolventa programu v roku 1997: „Pochopil som, že farár nie tým, kto čaká ľudí na fare, ale má za nimi chodiť tam, kde sú. A to aj vo svojom cirkevnom zbore robím.“

Inšpiráciou pre mnohých sa mohli stať aj viaceré cirkevno-zborové aktivity, do ktorých sa počas leta mohli stážisti zapojiť: letné tábory, tábore pre konfirmandov, denné tábory, letné biblické školy, raňajky pastorov, raňajky pre mužov, tradičný niekoľkodňový výlet pre mužov, agapé, kluby pre mamičky, obedy pre členov cirkevného zboru, programy pre bezdomovcov, chudobných, tvorivé dielne, akcie v zborových knižniciach...

Skúsenosť života cirkevného zboru, v ktorom sa koná pravidelná, intenzívna pastorálna práca bola podľa vyjadrení účastníkov seminára pre každého nielen inšpiráciou, ale aj vzorom, paradigmou pre stvárnenie pastorálnej práce vo vlastnom cirkevnom zbore, kde v súčasnosti slúžia. Ak teológovia vo vlastnom cirkevnom zbore na Slovensku nemali možnosť vidieť a zažiť pastorálnu prácu (ktorá sa nekoná, alebo je ich pohľad z rôznych príčin skrytá), skúsenosť s dotykom a zapojením sa do intenzívnej pastorálnej práce v cirkevnom zbore v USA je jedinečnou pomocou nielen pre jednotlivca, ale i evanjelickú cirkev ako celok.

3.4 Farár ako katechéta

Kým v našej cirkvi je úloha farára ako katechéta spájaná primárne s vyučovaním náboženstva, úloha farára ako katechéta v cirkevných zboroch v USA spočíva primárne v zborovom vyučovaní. Predovšetkým vyučovaní konfirmandov, výklade Biblie (biblická škola), vyučovaní učenia cirkvi... Miesto katechézy je teda v cirkevnom zbore. I keď počas prázdnin, kedy praktikanti v cirkevných zboroch pôsobili viaceré nosné katechetické aktivity neprebiehajú (napr. vyučovanie konfirmandov), pre tento čas sú typické ďalšie aktivity, prostredníctvom ktorých sa katechéza realizuje (napr. denný tábor, letná biblická škola, tábor pre konfirmandov...). Pre viacerých účastníkov seminára bola inšpiratívna dobre spracovaná teologicko-katechetická literatúra, či viaceré webstránky s množstvom inšpirácie, nápadov. Niektorí absolventi uviedli, že počas zborového vyučovania pochopili hlboký význam Krstu svätého, či sviatosti Večere Pánovej pre život kresťana, význam a hĺbku liturgie, služieb Božích... Ocenili vo vyučovaní dôraz na pochopenie látky, aplikáciu v bežnom živote kresťana, nielen

²⁷ BENKA, Jozef. Profil farára v Ev. cirkvi a.v. na Slovensku, s. 127 – 128.

formálne, frázovité osvojovanie si poznatkov. Účastníci, ktorí sa zúčastnili pobytu pred viac ako 10 rokmi uviedli, že u nás možno medzi mládežou pozorovať väčší záujem o štúdium Biblie, kým v USA sa v práci s mládežou kládol väčší dôraz na budovanie vzťahov. V posledných rokoch sa vplyvom sekularizácie a individualizmu v tomto približujeme situácii v USA.

3.5 Farár v službe cirkvi

Kristova spásanosná služba svetu neprestáva a preto neprestáva ani Jeho povolávanie a vysielanie služobníkov do služby. Deje sa to cez cirkev – spoločenstvo, ktoré sa v Jeho mene zhromažďuje. Náplň práce duchovného úradu dáva sám Kristus. Obsah tejto služby je mnohostranný, ako mnohostranné je i Božie spásanosné dielo. Dôrazy a formy sa v dejinách menili. Pre naše vnímanie poslania duchovného pastiera sú typickými znakmi služba zmierenia a dôraz slúžiť, nie panovať.²⁸ Absolvovanie trojmesačnej stáže v cirkevnom zbore v USA sa pre študentov teológie, ktorí raz chcú byť farári stáva jedinečnou príležitosťou pre konfrontáciu svojich predstáv o duchovnej službe so skutočnosťou. Počas troch mesiacov života v službe cirkevného zboru, v úzkom kontakte a pod vedením skúseného farára si môžu vyskúšať, čo znamená byť farárom v každodennej službe cirkvi. Konkrétne zážitky a skúsenosti ich učia, čo znamená slúžiť. Všímajú si každodenný život farára – vo vzťahu k manželke, manželovi, deťom a rodine, k nadriadeným, či autoritám; jeho správanie sa na ulici, v zbore, medzi cirkevníkmi, v kine, či na pláži. Majú možnosť vidieť jeho osobný duchovný život, spôsob riešenia problémov, konfliktov, vyrovnávanie sa s radosťami, či starosťami. Majú možnosť vnímať jeho vzdelanosť, túžbu po ďalšom vzdelávaní, osobnom raste, duchovnom napredovaní, aplikovaní pohľadu nádeje evanjelia na zbor i svet, v ktorom žije.

Súčasťou duchovnej práce je budovanie vzťahov, tímu spolupracovníkov, ktorý je previazaný na organizačnú štruktúru cirkevného zboru. Z nej vyplývajú kompetencie, práva a povinnosti jednotlivých členov cirkevného zboru.

Farár je duchovným pastierom cirkevného zboru, ale i správcom farského úradu. Pozitívnu skúsenosťou bol pre mnohých účastníkov zážitok fungujúceho modelu spoločného plánovania v cirkevnom zbore, tvorivej atmosféry vo výboroch, ochoty členov cirkevného zboru k službe, ktoré sú opakom modelu služby jedného muža. V cirkevných zborech sa študenti mohli oboznámiť aj so základmi fundraisingu a kresťanského hospodárenia.

3.6 Farár v meniacom sa svete

Farár už dnes a ani v budúcnosti nebude pôsobiť v uniformnom prostredí, ale vo výrazne diferencovanom a ustavične meniacom sa svete. Kým stabilné zbory – parochie v minulosti zaužívaným rytmom vytvorili ponímanie farára ako – úradníka, ktorý vykonáva požadované úlohy, dnešná doba od neho vyžaduje nový, špecifický prístup.

²⁸ BENKA, Jozef.. Profil farára v Ev. cirkvi a.v. na Slovensku, s. 103 – 104.

Úlohu a poslanie farára v pluralitnej spoločnosti dnešnej doby vystihuje E. Stammler, keď rozjímajúc o spôsobe výkonu farárskeho poslania prichádza k záveru: „Ak obnovujúci proces vedie k tomu, že sa život zborov presúva predovšetkým na rozmanité pole skupín a krúžkov, tak či tak očakávajú na farára nové úlohy a nové šance. Už sa nemusí považovať za pána svojho zboru, ktorý monologicky podáva zvesť, ale bude predovšetkým koordinátorom, iniciátorom, duchovným pastierom, poradcom a nie v neposlednom rade teologickým expertom uprostred krúžkov, skupín, iniciatív. Pod jeho kňazský úrad by potom spadalo to, že ich bude zhromažďovať na služby Božie, stretania sa zboru, kde jeden druhému bude načúvať a kde sa v záväznej zvesti posolstva Kristovho zažije a bude sláviť spoločenstvo viery a Božia prítomnosť.“²⁹

Pre mnohých účastníkov programu bola skúsenosť života v americkom cirkevnom zbore oknom do ponímania úradu farára blízkeho Stammlerovej definícii. Pre ďalších autentická skúsenosť s úplne iným ponímaním evanjelictva a luteranizmu, aký poznali z domu. Viacerí vyjadrili prekvapenie z pozitívnych ekumenických vzťahov, najmä vo vzťahu ku Katolíckej cirkvi.

4 Záver

Zhrňujúc skúsenosti prezentované na seminári účastníkov „Summer Trainee Program & Continuing Education Studies“ môžeme povedať, že počas dvadsiatich rokov svojej existencie sa tento program vyprofiloval ako výborný, profesne a duchovne formačný program prípravy duchovných pre službu v Evanjelickej cirkvi a.v. Všetci zúčastnení svoju skúsenosť v cirkevnom zbore hodnotili vyslovene pozitívne. Slovenská Synoda Sion v spolupráci s jednotlivými cirkevnými zbormi umožnením skúsenosti života v cirkevnom zbore ponúkli pre totalitou obmedzovanú, obnovujúcu sa Evanjelicú cirkev a.v. na Slovensku množstvo cenných príkladov, impulzov, či dôrazov. Skutočnosť, že prví absolventi programu „Summer Trainee Program & Continuing Education Studies“ sa svojim vekom pohybujú medzi 40. – 50. rokom života dovoľuje oprávnene očakávať jeho ovocie v aplikovaní a rozvíjaní uvedených (ale i neuvedených) dôrazov v svojej duchovnej službe. O to viac, že čoraz viac jeho absolventov začína zastávať v našej cirkvi vedúce pozície.

Bude preto dobré, ak budeme môcť tento jedinečný projekt spolupráce Slovenskej Synody Sion, Evanjelickej cirkvi a.v. na Slovensku a Evanjelickej teologickej fakulty Univerzity Komenského nielen zachovať, ale aj ďalej tvorivo rozvíjať.

²⁹ STAMMLER, Eberhart. 1984. *Kirche ohne Volk*. Zurich: Pendo Verlag, 1984, s. 28. Citované podľa: BENKA, Jozef. Profil farára v Ev. cirkvi a.v. na Slovensku, s. 141 – 142.

Zoznam použitej literatúry

- BATKA, Lubomír. 2008. *Patrí teológii miesto na univerzite? O vedeckosti teológie, teologickeosti viery a vierohodnosti vedy*. In Vzťah vedy a náboženstva. Ružomberok : Katolícka univerzita v Ružomberku, (Humanitné štúdie; zv. 11), 2008. ISBN 978-80-8084-349-6 s. 151 – 165.
- BENKA, Jozef. 1998. *Profil farára v Ev. cirkvi a.v. na Slovensku*. Bratislava: EBF UK, 1998, 241 s. Dizertačná práca.
- BRNDJAR, Judith. 1994. *Teaching in Slovakia*. In The Zion. ISSN 0747-363X. roč. 70, č. 1 (February/March), s. 1 – 2.
- FILO, Július. 2001. *Horizonty obnovy cirkvi*. Liptovský Mikuláš: Tranoscius, 2001. ISBN 80-7140-104-8, 231 s.
- HANUS, Radoslav; PROSTREDNÍK, Ondrej; ŽITŇAN, Andrej. 2009. Evanjelická teologická fakulta. Vývoj fakulty od jej vzniku. In DÚBRAVA, Martin ed.: *Univerzita Komenského. 90 rokov vysokoškolského vzdelávania a vedy na Slovensku*. Bratislava: Univerzita Komenského v Bratislave. 2009, ISBN 978-80-223-2658-2, 246 s.
- HINLICKI, Paul. 1994. *How's the Teaching Going?* In The Zion. ISSN 0747-363X. roč. 70, č. 1 (February/March), s. 3 – 4.
- HINLICKI, Paul. 1994. *Mission Update*. In The Zion. ISSN 0747-363X. roč. 70, č. 2 (April/May), s. 1 – 2.
- HINLICKI, Paul. 1993. *Missionary / Theologian – The Academic Year Underway*. In The Zion. ISSN 0747-363X. roč. 69, č. 5 (October/November), s. 7 – 8.
- HINLICKI, Paul. 1993. *Why send a theologian to Bratislava?* In The Zion. ISSN 0747-363X. roč. 69, č. 2 (April/May), s. 4.
- KALANDOVÁ, Anna. 1992. *Naše vzťahy v minulosti – do roku 1990*. In The Zion. ISSN 0747-363X. roč. 68, č. 6 (December 1992/Január 1993), s. 6 – 8.
- KALANDOVÁ, Anna. 1992. *Naše vzťahy v slobode*. In The Zion. ISSN 0747-363X. roč. 68, č. 6 (December 1992/Január 1993), s. 7 – 9.
- KALANDOVÁ, Anna. 1992. *Synodálne Zhromaždenie – Cleveland, Ohio*. In The Zion. ISSN 0747-363X. roč. 68. č. 3 (June/July), s. 14.
- PROSTREDNÍK, Ondrej. 1992. *Vyplnený sen*. In The Zion. ISSN 0747-363X. roč. 68, č. 4 (August/September), s. 14.
- : *Z činnosti Medzinárodného výboru*. In The Zion. ISSN 0747-363X. roč. 69, č. 3 (June/July), s. 21.

Kontakt:

Mgr. Milan Jurík, PhD.
Univerzita Komenského v Bratislave
Evanjelická bohoslovecká fakulta
Katedra praktickej teológie
Bartókova 8
811 02 Bratislava
E-mail: jurik@fevth.uniba.sk

Peer reviewed by:
doc. Mgr. Ľubomír Batka, Dr.theol.
ThDr. Dávid Benka, PhD.

[Published online December 29, 2014]